

Ideellt arbete och idrottsrörelsens utmaningar

Johan Vamstad, Johan von Essen, Erik Lundberg & Ebba Henrekson, Marie Cederschiöld högskola

Inledning

Forskarens vanliga roll är att beskriva samhällsfenomen och ge förklaringar till varför de förändras. I antologins kapitel 1 har vi gjort just detta genom att ge kunskap om det ideella arbete som äger rum inom idrottsrörelsens organisationer i jämförelse med annat ideellt arbete i det svenska civilsamhället och hur det har förändrats över tid. I detta kapitel ska vi ge oss ut på lite djupare vatten och tillåta oss att resonera något mer fritt kring några av de utmaningar som vi menar att idrottsrörelsens organisationer står inför för att behålla, förnya och utöka sin viktigaste resurs – det ideella arbetet.

Idrott tar sig många olika former; många motionerar och idrottar på egen hand och en del i det utbud som företag erbjuder. Vi kommer att diskutera föreningsidrott, eftersom vi intresserar oss för det ideella arbetets villkor inom idrotten. Ett så pass omfattande och betydande samhällsfenomen som föreningsidrotten står naturligtvis inför många olika utmaningar. Vi kommer dock att avgränsa oss till de utmaningar som vi menar är förknippade med att idrottsrörelsens organisationer är beroende av att medlemmar, aktiva och anhöriga arbetar ideellt för att kunna bedriva verksamhet.

Vi utgår från resultaten från de befolkningsundersökningar vi redovisar i kapitel 1, tidigare forskning samt vår samlade kunskap om de villkor som formar och strukturerar organisationer i det svenska civilsamhället.

Kapitlet består av sju kortare avsnitt som behandlar varsin utmaning:

1. Svårare att få aktiva och anhöriga att bidra med ideella insatser.
2. Svagare förankring i befolkningen – idrott har blivit ett medelklassfenomen.
3. Ökad professionalisering skapar både möjligheter och problem.
4. Stora skillnader i förutsättningar mellan föreningar.
5. Idrottsrörelsens förmåga och vilja att involvera en åldrande befolkning.
6. Ojämn representation av kvinnor och män i det ideella arbetet.
7. Lockelsen att växa och utveckla verksamheten med ideella krafter.

Som vi ska komma att se har flera av dessa utmaningar visat sig vara besläktade. Avsnitten är inte skrivna av en och samma person, i stället har vi alla bidragit med en eller flera utmaningar. Vi hoppas att kapitlets karaktär av samtal kan bidra till reflektion och diskussion.

Till sist, några av oss är eller har varit verksamma som utövare eller ideella inom föreningsidrotten. Men endast en av oss har en långvarig och djup relation till föreningsidrotten. Det är snarare ett intresse för det svenska civilsamhället som får oss att peka på de utmaningar som den enskilt största organisationskategorin står inför. Vi fascinerar av det myller av organisationer, människor och idéer som utgör det svenska civilsamhället, och kan vi bidra till föreningsidrotten är det ett sätt att bidra till civilsamhället. Det innebär på intet vis att vi skulle vara okritiska till idrottsrörelsen och dess organisationer, tvärtom kommer vi att peka på sådant där vi menar att föreningsidrotten har mycket kvar att arbeta med.

Vem ska ta ansvar för föreningsidrotten?

Föreningsidrotten engagerar en stor del av den svenska befolkningen. Nästan 80 procent av alla barn och ungdomar (6–12 år) och 20–30 procent av befolkningen mellan 30 och 70 år idrottar i någon idrottsförening. Det finns nästan 20 000 idrottsföreningar i det svenska civilsamhället, och de är spridda över hela landet.¹ Redan dessa grova och översiktliga mått visar att föreningsidrotten är mycket omfattande i det svenska samhället. För en mycket stor andel av befolkningen, och inte minst för barn och ungdomar och deras föräldrar, är idrott en del av deras fritid och därmed en självklar del av vardagen.

Att föreningsidrotten är så väl integrerad i det svenska samhället kommer sig bland annat av att efterkrigstidens socialdemokratiska regeringar menade att en meningsfull fritid är en medborgerlig rättighet. Det gjorde att föreningsidrotten, liksom folkbildningen, tidigt fick statliga stöd.² Idrottsrörelsen fick direkta stöd i form av föreningsbidrag, och indirekta stöd i form av idrottsplatser och arenor som byggdes i kommunal regi, men som användes av idrottsföreningar.³ Den statliga idrottspolitiken har ända sedan tidigt 1900-tal riktat både stöd och förväntningar gentemot idrottsrörelsen. Den har dock mestadels respekterat rörelsens självständighet, och till skillnad från exempelvis ideella organisationer inom välfärden har den ald-

¹ Riksidrottsförbundets stadgar 2023.

² Ekström von Essen, U. (2003). *Folkhemmets kommun*.

³ Norberg, J. R. (2012). "Idrottens föränderliga samhällsnytta". I J. Hvenmark (Red.), *Är idrott nyttigt?*; Wijkström, F. m.fl. (2002). *Den ideella sektorn*.

rig strävat efter att inkorporera eller ersätta idrottsorganisationerna med offentlig verksamhet.⁴

Att föreningsidrotten under så lång tid haft ekonomiska och institutionella förutsättningar som förankrat den i det svenska samhället har medfört att man gärna tar för givet att det ska finnas tillgång till organiserad idrott, inte minst för barn och ungdomar. Förutom meningsfull fritid förväntas föreningsidrotten också bidra till ökad folkhälsa, social fostran och integration, vilket gör att den är något som medborgarna kan förvänta sig ha tillgång till. Samtidigt är de idrottsföreningar som bedriver idrottsverksamhet en del av civilsamhället.

Svårt att rekrytera till ideellt arbete

Idrottsföreningar är ideella organisationer, och de flesta ideella organisationer är beroende av ideellt arbete för att kunna bedriva verksamhet. Som vi beskrivit i kapitel 1 är de som arbetar ideellt i idrottsrörelsens organisationer oftare yngre (15–24 år) eller medelålders (40–54 år), vilket tyder på att barn och ungdomar som är aktiva utövare, liksom deras föräldrar, är viktiga grupper att rekrytera till ideellt arbete. Företrädare för idrottsföreningar talar däremot inte främst om att den stora tillströmningen av barn och unga och medelålders personer ger dem goda möjligheter att rekrytera till ideellt arbete. Snarare bekymrar sig många över hur svårt det är att rekrytera, och att föreningar måste tvinga aktiva och anhöriga att arbeta ideellt. Det är inte bara inom föreningsidrotten som det finns oro för att det är svårt att rekrytera till ideellt arbete, samma bekymmer finns även i många andra organisationer i det svenska civilsamhället. Men här kommer vi att resonera om de utmaningar som idrottsrörelsen står inför.

Att aktiva inom idrottsföreningar återkommande berättar om att engagemanget minskar är svårt att få ihop med att befolkningsundersökningarna visar att idrottsrörelsens organisationer sedan 1992 har förmått rekrytera nästan 20 procent av befolkningen till ideellt arbete. Även om andelen av befolkningen som arbetar ideellt inom föreningsidrotten ligger stabil kan dock rekryteringsprocessen ha blivit svårare. Befolkningsundersökningarna visar att andelen av befolkningen som instämmer i påståendet att det är moraliskt uppfordrande att arbeta ideellt har minskat från 61 procent 2005 till 38 procent 2024. Det tycks alltså vara så att allt färre tycker att det är medborgarnas ansvar att arbeta ideellt så ideella organisationer, till exempel idrottsföreningar, kan bedriva verksamhet, vilket gör att fler är mer motvilliga än tidigare när de får frågan om att arbeta ideellt.

⁴ Norberg, J. R. (2004). *Idrottens väg till folkhemmet*.

Återför ansvaret dit det hör hemma

Idrottsrörelsens organisationer befinner sig alltså i den paradoxala situationen att en betydande del av befolkningen förutsätter att de själva och/eller deras barn ska ha tillgång till föreningsidrott, samtidigt som många inte vill bidra till att idrottsföreningar kan bedriva verksamhet. Därför står idrottsrörelsen inför utmaningen att påminna om att idrottsföreningar är ideella organisationer – och att ideellt arbete därför är deras viktigaste resurs. Eller mer direkt uttryckt, om inte medlemmar, aktiva och anhöriga arbetar ideellt går det inte att bedriva föreningsidrott.

Om detta är en korrekt tolkning av idrottsföreningars svårigheter att rekrytera aktiva och anhöriga till ideellt arbete står idrottsrörelsen också inför utmaningen att återföra ansvaret för föreningsidrotten dit det hör hemma, alltså hos de medborgare som tar för givet att de ska ha tillgång till föreningsidrott. Det är i så fall ett arbete som måste göras av dem som rekryterar på lokal nivå, genom att ge dem som vill ha tillgång till föreningsidrott frihet men också ansvar att utforma och driva verksamhet. Men det måste också göras av de företrädare för idrottsrörelsen som uttalar sig offentligt, genom att inte främst hänvisa till statens ansvar utan till de resurser som finns inneboende i idrottsrörelsens organisationer.

Idrott har blivit ett medelklassfenomen

Idrottsrörelsen är stor, bred och rikstäckande. Bland dem som arbetar ideellt i en idrottsorganisation finns människor med alla tänkbara bakgrunder samt ekonomiska och sociala förutsättningar. Det är därför svårt att med hjälp av statistik skapa en fullständig profil av den genomsnittlige idrottsengagerade som gör idrottsrörelsen rättvisa. Undantagen från normen blir oundvikligen många. Eftersom idrottens utmaningar i Sverige är så nära förknippade med det ideella arbetet är det ändå av vikt att försöka få klarhet över vilka som utför de ideella insatserna. Den beskrivning av dem som arbetar ideellt i idrotten som ges i kapitel 1 i denna antologi är både baserad på hur de svarat på befolkningsundersökningarnas frågor och statistik ur offentliga register. Tillsammans ger dessa källor en välgrundad uppfattning av den idrottsengagerade, vilken stärks av att befolkningsundersökningen genomförts sju gånger under mer än trettio år. I profilen som framträder ligger en utmaning för idrottsrörelsen. Den idrottsengagerade verkar i dag i större utsträckning än tidigare tillhöra en socialt och ekonomiskt väletablerad medelklass. Detta låter kanske inte i sig som ett problem, men om man ser tillbaka historiskt på idrottsrörelsens bas och dess betydelse för det medborgerliga engagemanget i det vidare civilsamhället är det likväl en utmaning för idrottsrörelsens roll, och kanske även dess mål och mening.

Högre utbildningsnivå men lägre grad av jämlikhet

På 1990-talet var andelen med eftergymnasial utbildning bland de ideellt arbetande i idrottsorganisationer klart lägre än bland dem som arbetade ideellt i andra organisationer och för befolkningen generellt. När den senaste befolkningsundersökningen genomfördes 2024 var andelen med eftergymnasial utbildning ungefär densamma bland dem som arbetar ideellt inom idrotten som de som arbetar ideellt i andra organisationer samt befolkningen i övrigt, samtidigt som den totala andelen av befolkningen med eftergymnasial utbildning har ökat. En anmärkningsvärt stor majoritet av de idrottsengagerade är husägare, nästan ingen är arbetslös och de röstar dessutom borgerligt i klart större utsträckning än andra som arbetar ideellt, men också i större utsträckning än befolkningen i stort. Ökande utbildning och välstånd bland de som arbetar ideellt i idrottsorganisationer är glädjande för de som är med i denna grupp, men väcker frågan om vilka som inte är det.

Även om den generella utbildningsnivån har gått upp i Sverige sedan 1990-talet har den ekonomiska jämlikheten inte gjort det. Inkomstojämlikheten, mätt som ginikoefficient⁵, har tvärtom ökat i Sverige sedan 90-talet, men från en i internationell jämförelse låg nivå. De ekonomiska klyftorna har i dag dock hunnit bli noterbart större än exempelvis i våra nordiska grannländer.⁶ Ökningen blir mer dramatisk om man inkluderar kapitalinkomster; den stora ojämlikhetsökningen har nämligen skett mellan dem som äger sin egen bostad och de som inte gör det.⁷

Utlandsfödda kraftigt underrepresenterade

Sedan 1990-talet har också antalet utlandsfödda ökat till en bit över två miljoner personer, eller drygt 20 procent av befolkningen.⁸ Vi vet genom befolkningsundersökningarna att denna grupp är kraftigt underrepresenterad bland dem som arbetar ideellt i idrottsorganisationer, särskilt de som är födda utanför Europa. Då den idrottsengagerade verkar vara en ganska typisk medelsvensson, är det alltså troligt att det finns växande grupper i den svenska befolkningen som idrottsrörelsen inte engagerar. Den breda medelklassen är helt enkelt inte lika bred som den har varit. Vi vet från existerande forskning att social klass är av stor betydelse för i vilken utsträckning särskilt barn och ungdomar idrottar, och det är rimligt att anta att

⁵ Ginikoefficient är ett mått på ojämlikhet, i det här fallet ojämlikhet i inkomstfördelning. Skalan går från noll (alla har samma lön) till ett (en har all lön).

⁶ Finanspolitiska rådet (2024). *Ekonomisk ojämlikhet i Sverige*.

⁷ Ibid.; Cervenka, A. (2022). *Girig-Sverige*.

⁸ Statistikmyndigheten SCB (2024).

klasstrukturen hos de idrottsaktiva respektive de ideellt arbetande ömsesidigt förstärker varandra, givet betydelsen av föräldraskap i idrottsengagemang.⁹

Om risker med avgifter och gränsen för idrottens ansvar

Den etablerade medelklass som verkar utgöra basen för idrottsrörelsen har förutsättningar som vissa grupper utanför den inte har. Bland dessa finns de som hamnat i relativ fattigdom till följd av ökad inkomstojämlikhet, och i stor utsträckning även flyktinginvandrare. För medelklassen behöver det exempelvis inte vara ett problem att viss barn- och ungdomsverksamhet avgiftsbeläggs, tvärtom kan det öka flexibiliteten och valfriheten ifall det minskar kraven på ideella insatser. Det kan med andra ord finnas stöd för en ordning där avgifter i större utsträckning finansierar avlönade anställda. Avgifter kan dock utestänga de som saknar de ekonomiska förutsättningarna för dem. Konsekvenserna av detta är potentiellt allvarliga. Robert Putnam beskriver i sin bok *Our kids: The American dream in crisis* hur den sociala segregationen har ökat i USA, samtidigt som den sociala mobiliteten minskat. Högt på hans lista av orsaker, och på saker som måste åtgärdas, ligger trenden av avgiftsbeläggning av idrotts- och fritidsaktiviteter som äger rum efter skolan.¹⁰ Han menar att det är där de sociala klyftorna börjar, när barn och unga separeras mellan de som får vara med och de som inte får det. Även om förutsättningarna för idrottsutövande ser olika ut i USA och Sverige finns det också en universell poäng om inkludering och exkludering, och dess effekter, i Putnams budskap.

Tillgängligheten till idrottsverksamhet för framför allt barn och ungdomar har kommit att tas för given, och på så sätt även allt det ideella arbete som ligger till grund för den. På samma sätt har förväntningar på idrottsrörelsen att vara en socialt inkluderande kraft med lägre tröskel för inträde än många andra organisationer och aktiviteter i civilsamhället vuxit fram. Dessa förväntningar har liknats vid ett ”implicit samhällskontrakt” mellan staten och idrottsrörelsen, ett kontrakt som även är implicit kopplat till det ekonomiska stödet från staten.¹¹ Förväntningarna kommer ur en lång tradition av bred folklig förankring, men även förmåga till klassöverskridande verksamhet, i vilken alla från slott till koja kan idrotta tillsammans. Att upprätthålla denna funktion blir förstas en växande utmaning då ojämlikheterna och skiljelinjerna i samhället blir mer betydelsefulla. Det har, med andra

⁹ Lie Andersen, P. m.fl. (2019). ”Social class differences in youth’s participation in organized sports”. I *International Review for the Sociology of Sports*, vol. 54, nr 8, s. 921–937.

¹⁰ Putnam, R. (2016). *Our kids*.

¹¹ Norberg, J.R. & Redelius, K. (2013).

ord, även här skapats en nödvändighetsstruktur som återkopplar till frågan om vem som ska ta ansvar för idrottsrörelsen. Är det rimligt att idrottsorganisationerna ska ha ett särskilt ansvar för att rekrytera personer som står utanför traditionella engagemang och organisationer i civilsamhället?

Professionalisering som utmaning och möjlighet

Det svenska civilsamhällets högt hållna principer om frivillighet, idealitet och folklighet kommer kanske allra bäst till uttryck inom idrottsrörelsen. Idrott är tänkt att förena och inkludera alla som vill i gräsrotsorganisering underifrån. I det perspektivet blir tanken på en tilltagande professionalisering av idrottsorganisationerna ytterligare en utmaning. Samtidigt har idrottsorganisationer likt vilka organisationer som helst behov av att utvecklas, och det finns kanske dessutom gränser för vilken verksamhet, och hur mycket av den, som kan genomföras av de aktiva, medlemmar och anhöriga som arbetar ideellt. Professionalisering kan innebära att avlönad personal ersätter eller kompletterar de ideella insatserna. Detta är något vi valt att kalla extern professionalisering, alltså professionalisering genom att ta in kompetens eller resurser utifrån organisationen. Kostnaderna för en sådan professionalisering kan i nästa led innebära professionella praktiker och metoder för att finansiera den, exempelvis i form av professionell insamling eller affärsverksamhet. Utmaningen med denna sorts professionalisering har uppmärksammats i forskning och av idrottsrörelsen själv sedan åtminstone flera årtionden.¹²

Idrotten mindre professionaliserad än övriga civilsamhället

Även om det finns en viss vaksamhet kring utveckling i denna riktning syns ännu inga tecken på att idrottsorganisationer har professionaliserats mer än andra organisationer i det svenska civilsamhället, snarare tvärtom. Krav på introduktion och utbildning är vanligare bland till exempel organisationer med social inriktning och intresseorganisationer. Detta är vad vi kallar intern professionalisering, alltså införande av professionella metoder eller praktiker inom organisationen. Denna typ av professionalisering har beskrivits som ett potentiellt problem, då den kan skapa en typ av professionell ideellt arbetande som representerar sig själv snarare än rörelsen.¹³ Resultaten från 2024 års befolkningsundersökning tyder endast på viss intern professionalisering, där fler idrottsengagerade i dag svarar att den verksamhet de arbetar ideellt i leds av anställd personal, jämfört med för tio år sedan. I

¹² Seippel, Ø. (2002). "Volunteers and professionals in Norwegian sport organizations". I *Voluntas*, vol. 13, nr. 3, s. 253–270.

¹³ Altermark, S. m.fl. (2023). "Shaping civil society leaders". I *Voluntas*, vol. 34, nr. 5, s. 1025–1035.

övrigt syns inte någon stark rörelse mot professionalisering (se kapitel 1). Idrottsrörelsen omfattas inte heller av den sorts professionalisering som innebär att medlemmarna ersätts med professionella utförare, som till exempel är fallet i olika sorters intresseorganisationer.¹⁴

Är då professionalisering ett problem för idrottsrörelsen? Att de ideellt arbetande har tillräcklig kunskap, och att verksamhet med barn och unga leds av kunniga anställda, är kanske framför allt en positiv utveckling? Professionaliseringen som utmaning måste förstås utifrån de strukturer som etablerats kring idrottsrörelsen över tid. Det är strukturer vi återkommit till, såsom att idrottsorganisationernas arbete kommit att tas som självklart och nödvändigt, framför allt för barn och unga, och att det också är självklart att verksamheten utgår ifrån idealitet från aktivas och medlemmar idealitet. Det finns de facto också en tydlig familjedynamik i idrottsrörelsens ideella engagemang, som i stor utsträckning organiseras kring barn, unga och deras föräldrar. Denna familjedynamik kan också sägas stå i motsättning till professionaliseringen.

Inre och yttre krafter driver på professionaliseringen

Professionaliseringen har starka drivkrafter, både inom och utanför idrottsorganisationerna. De *inre* drivkrafterna verkar i form av organisationsutveckling, som i sin tur kan ta sig flera uttryck. Organisationer kan, då de möter utmaningar, korrigera identifierade problem genom att utveckla mer professionella metoder och praktiker. En sådan utveckling kan drivas på av aktiva, medlemmar eller en central ledning – som själv kan vara professionell. Särskilt för denna tredje kategori, ledningen, kan de professionella lösningarna ligga särskilt nära till hands. Vissa stora idrottsorganisationer har också möjligheten att kommersialisera sina tjänster genom exempelvis reklam och sponsring, vilket både kan motivera och finansiera professionalisering.¹⁵ Det finns även enskilda exempel på idrottsorganisationer som bolagiserats, vilket i någon mening gör medlemmarna till kunder snarare än en potentiell källa till ideella insatser.¹⁶ De *yttre* drivkrafterna för professionalisering kan ta formen av regelverk samt krav ställda på idrottsorganisationerna av lagstiftning och offentliga myndigheter. Dessa yttre drivkrafter kan röra alltifrån föreskrifter om hur verksamheten får bedrivas till regler om ekonomi och redovisning, till krav och förväntningar på att ta en viss roll i samhället, eventuellt i relation till en viss samhällsutmaning. Yttre driv-

¹⁴ Mellkvist, J. (2022). *Policy professionals in civil society organizations*; Robertsson, K. (2021). *Mellan civilsamhälle och folkrörelse*.

¹⁵ Norberg, J. R. & Redelius, K. (2013).

¹⁶ Einarsson, T. & Hvenmark, J. (2013). "Efter medlemskapet?" I F. Wijkström (Red.), *Civilsamhället i samhällskontraktet*.

krafter för professionalisering kan också uppstå genom kontakter och samarbeten med näringslivet. Möten mellan civilsamhällets och näringslivets institutionella logiker leder ofta till anpassning och utbyten mellan organisationer.¹⁷ På så sätt kan företags professionella metoder och praktiker överföras till exempelvis idrottsorganisationer. Sådant överförande kan också ha vinstintresse då vinstdrivande försäljare av tjänster helt enkelt vill ha idrottsorganisationer som kunder. Det kan exempelvis gälla vissa redovisningstjänster. Alla dessa inre och yttre drivkrafter kan leda till större krav på professionell kunskap och kompetens, eller ett visst professionellt tillvägagångssätt.

Professionalisering är med andra ord en påtaglig kraft som idrottsorganisationer inte i alla lägen själva kan kontrollera. Utmaningen med professionalisering är för idrottsrörelsen en fråga om att styra och, om nödvändigt, bromsa in professionaliseringen. Det som står på spel är den ideella grunden i idrottsrörelsens verksamhet och hur stor utmaningen är beror förstås på vilket värde man sätter i denna idealitet. För slutmålet att erbjuda möjligheter till idrottsutövande för barn, unga, och andra är professionaliseringen en möjlighet snarare än en utmaning. Om målet och meningen med idrottsrörelsen är bredare än så kan professionalisering vara en betydande utmaning. Det gäller exempelvis om sättet på vilket man möjliggör idrott, och vad det innebär för aktiva och ideellt arbetande, har ett värde i sig.

En eller flera idrottsrörelser?

Frågan om professionalisering visar att idrottsrörelsens betydelse ligger både i idrotten i sig och i det ideella engagemang som gör idrottsföreningarnas verksamhet möjlig. Även om idrotten och dess sammanhang är förutsättningar för varandra, kan det vara lättare att förstå och analysera utmaningarna om man delar upp idrottsorganisationernas verksamhet i kärnverksamheten idrott samt kringverksamheterna som rör medlemmar och det omgivande samhället. En anledning till detta är att kärnverksamheten och kringverksamheterna möter delvis olika utmaningar, i olika sammanhang och inte minst på olika platser.

Idrottsrörelsen är rikstäckande och dess omfattning är större i glesbygder och på mindre orter än i större städer. Idrottsorganisationernas betydelse för kärnverksamheten idrott är större i landsbygder än i städerna, eftersom det där ofta finns färre kommersiella gym och andra aktörer för motion och friskvård.¹⁸ De kringverksamheter som rör medlemsorganiseringen och utbytet med det omgivande sam-

¹⁷ Wijkström, F. & Einarsson, T. (2006). *Från nationalstat till näringsliv*.

¹⁸ von Essen, J. & Wallman Lundåsen, S. (2016). *Ideellt arbete inom idrottsrörelsen*. Riksidrottsförbundets FoU-rapporter 2016:3.

hället uppvisar nog ännu större skillnader, i en jämförelse mellan stad och landsbygd.

I landsbygder kan idrottsorganisationer och dess engagerade medlemmar ha en samhällsbetydelse som sträcker sig långt utanför idrottshallarna och fotbollsplanerna. Idrottsorganisationen blir något att samlas kring och verka för, och engagemanget sträcker sig därmed bortom idrottsverksamheten. Inte minst verkar det som att idrottsorganisationernas ledare bygger nätverk och förtroendekapital som kan användas även i lokal organisering kring samhällsviktiga, icke-idrottsrelaterade frågor.¹⁹

Idrottsorganisationer i större städer har också en vidare samhällsbetydelse och det finns till exempel ett visst mått av hopp och förväntningar på deras roll i förebyggande socialt arbete för barn och unga.²⁰ Det är dock inte minst förväntningar från stat och kommuner, och idrottsrörelsens svar gör dem ofta till partners med offentliga myndigheter. I jämförelse uppkommer det samhällsnyttiga arbetet på olika typer av landsbygder snarare ur en situation där offentliga myndigheter i högre utsträckning är frånvarande. Denna skillnad är förstås i sig en vidare utmaning för idrottsrörelsen, i alla försök till en samlad strategi för samhällsnyttiga kringverksamheter runt kärnverksamheten idrott.

Flera skiljelinjer splittrar idrottsrörelsen

Skillnaderna mellan städer och landsbygder påverkar också hur idrottsrörelsen kan förhålla sig till redan nämnda utmaningar, såsom professionalisering. Det finns bättre förutsättningar för professionalisering i städerna och man kan där föreställa sig att både kärnverksamheten och kringverksamhet – som förebyggande insatser för barn och unga – kan genomföras med anställd personal, åtminstone kortsiktigt. Mer långsiktigt är kanske även idrottsföreningarna i storstäder beroende av sin ideella resursbas. Den samhällsviktiga kringverksamhet som idrottsorganisationerna står för på landsbygderna kan däremot under inga omständigheter ersättas med professionell personal.

Idrottsrörelsen har med andra ord en utmaning i hur den ska hantera sina utmaningar. Skillnaderna mellan stad och land är bara en av de skiljelinjer som splittrar den stora idrottsrörelsen. Andra skiljelinjer som de mellan stora och resursstarka klubbar och små föreningar, eller mellan olika idrotter, gör det också svårt att ta ett

¹⁹ Cras, P. (2017). *Landsbygdssamhällets medborgarskap*.

²⁰ Hedenborg, S. (2012). "Barnet och det idrottande barnet". I J. Hvenmark (Red.), *Är idrott nyttigt?*; Norberg, J. R. (2012). "Idrottens föränderliga samhällsnytta". Ibid.

samlat grepp kring utmaningarna.²¹ Det är möjligtvis mer rättvisande att tala om flera idrottsrörelser med olika förutsättningar, exempelvis idrottsrörelsen i landsbygder och idrottsrörelsen i storstäderna.

Idrottsrörelsen och den åldrande befolkningen

Den svenska befolkningen blir allt äldre. Prognoserna för åldrandet påverkas av osäkerhet kring faktorer som migration till och från Sverige, men andelen av befolkningen som är över 70 år verkar gå från kring 15 procent i dag till en bit över 20 procent om ett par årtionden.²² Detta framstår möjligen inte som en radikal skillnad, men åldrandet utgör en betydande utmaning för Sveriges socialförsäkringar, och vård- och omsorgsinstitutioner. De mer optimistiska uttolkarna av utmaningen med den åldrande befolkningen brukar betona att de äldre inte bara blir fler utan också friskare och mer aktiva, vilket skulle kunna begränsa åldrandets belastning av välfärdssystemen i framtiden.²³ Denna beskrivning av framtidsutsikterna för välfärdsstaten kan å andra sidan lätt uppfattas som uppfordrande; de svenska åldringarna måste hålla sig friska och aktiva för att den gemensamma välfärden ska räcka till. Sveriges idrottsorganisationer har synbarligen en viktig roll att spela i verkställandet av denna uppmaning. Det finns också stöd i existerande forskning för att idrottsorganisationer kan ha en viktig roll i att motverka åldersrelaterade vård- och omsorgsbehov.²⁴

Medelålders dominerar idrotten – få äldre arbetar ideellt

Befolkningsundersökningen om medborgerligt engagemang erbjuder blandade resultat om förutsättningarna för en aktiv ålderdom inom idrottsrörelsen. En bred tendens inom det svenska civilsamhället är att en allt större del av det ideella arbetet utförs av äldre personer. Det kan välvilligt tolkas som en konsekvens av att äldre personer verkligen är friska, aktiva, och engagerade. Problemet i detta sammanhang är att denna trend inte verkar inkludera idrottsrörelsens organisationer. Andelen av de ideellt arbetande i idrottsorganisationer som tillhör de äldre ålderskategorierna har inte ökat på samma stadiga sätt som inom andra organisationer i det svenska civilsamhället. I stället fortsätter de medelålders (40–54 år) vara den enskilt största åldersgruppen bland dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsens

²¹ Norberg, J.R. & Redelius, K. (2013).

²² Statistikmyndigheten SCB (2023).

²³ Vamstad, J. (2007). *Governing welfare*.

²⁴ T.ex. Watts, P. m.fl. (2017). "The role of sports clubs in helping older people to stay active and prevent frailty". I *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, vol. 14, nr. 95, s. 1–9.

organisationer, vilket är en åldersstruktur som varit mycket stabil sedan åtminstone 20 år.

Att ha en stabil resursbas i form av ideellt arbete bland de medelålders är så klart inget problem, men åldersstrukturen i idrottsrörelsen utgör ändå en utmaning i relation till den åldrande befolkningen. De resultat från befolkningsundersökningen vi redovisar i kapitel 1 visar att det ideella arbetet inom idrottsrörelsen vilar tungt på unga personer och deras föräldrar. Detta har förstås präglat strukturen och inriktningen av verksamheten i Sveriges idrottsorganisationer. Var får de äldre plats när idrottsorganisationerna formas på detta sätt? När befolkningen blir både äldre och mer aktiv borde detta märkas även bland de aktiva inom idrotten, men passar de äldre in i en verksamhet som är så präglad av en familjedynamik? Verksamheter kan utvecklas och kompletteras för att kunna inkludera de äldre, men det ligger en utmaning i att göra det utan att påverka den högt värderade verksamheten för barn och unga negativt. Resultat från internationell forskning visar att det ofta inte anses attraktivt bland idrottsorganisationer att rikta sig mot äldre målgrupper, att man hellre vill bli associerad med ungdomsidrott och att exempelvis marknadsföring därför riktar sig bara till yngre personer.²⁵ Det kan därför möjligen finnas ett motstånd till att riskera bandet till barn- och ungdomsidrotten genom inblandning av äldre grupper.

Flera fördelar med att involvera äldre

De äldre är förstås inte bara en utmaning för idrottsrörelsen; det finns många fördelar med fler äldre i organisationerna. Det stora beroendet av föräldrar i medelåldern exponerar idrottsorganisationer för risker. Detta är en grupp med många andra åtaganden och det finns kraftfulla ekonomiska incitament för att ersätta deras ideella arbete med andra sorters bidrag, framför allt avgifter från föräldrarna själva, men även ekonomiskt stöd från andra privata och offentliga finansiärer. Uttryckt i ekonomiska termer är efterfrågan på de medelålders medelklassföräldrarnas tid och energi så stor att ”priset” för de ideella insatserna går upp. De har därmed incitament att ”köpa sig fria” med pengar, och för idrottsorganisationerna kan det också ”bli billigare”, eller åtminstone enklare, att ersätta dem med olika slags monetära bidrag som kan betala för personal.²⁶ Beroendet av de medelålders är därför kopplat till frågan om professionalisering av idrottsorganisationer. En jämnare åldersfördelning bland de ideellt arbetande skulle kunna ge en större

²⁵ Jenkin, C. R. m.fl. (2016). ”Are they 'worth their weight in gold'?”. I *International Journal of Sport Policy*, vol. 8, nr. 4, s. 663–680; Jenkin, C. R. m.fl. (2021). ”Marketing up the wrong tree?” I *Frontiers in Sports and Active Living*, vol. 3, s. 1–14.

²⁶ Norberg, J.R. & Redelius, K. (2013).

stabilitet och trygghet i verksamheten, men också stärka och bevara idealiteten och frivilligheten i idrottsorganisationerna.

Den åldrande befolkningen skulle alltså kunna leda till att de äldre i större utsträckning behöver idrottsrörelsen och omvänt att idrottsrörelsen i större utsträckning behöver de äldre. Frågor som där uppstår är hur de två parterna möts och vad det betyder för idrottsorganisationerna. Att anpassa deras verksamhet kan innebära omställningskostnader både i termer av pengar samt slitningar och spänningar inom idrottsorganisationer, liksom idrottsrörelsen. Det kan dock vara en nödvändig konsekvens av att befolkningen åldras. Den största utmaningen för idrottsorganisationerna i detta sammanhang kan oavsett vara att förhålla sig kritiskt till den dominerande familjedynamik som ligger till grund för inte bara deras verksamhet utan också självbilden, och målet och meningen med rörelsen. Det är en modell som fungerar i dag, men går det att vidga det frivilliga arbetets familjestruktur till att också omfatta fler generationer, för att möta den åldrande befolkningen?

Är en åldrande befolkning idrottens problem?

En återkommande fråga som också är relevant för situationen med den åldrande befolkningen är vad som är idrottsorganisationernas ansvar. Ska idrottsrörelsen även lösa problemet med den åldrande befolkningen? Precis som i relation till andra stora frågor idrotten förväntas ha betydelse för, såsom exempelvis ekonomisk ojämlikhet och integration, behöver ansvarsfrågan tydliggöras. Det finns starkt stöd för uppfattningen att idrottsrörelsen kan vara en positiv kraft inom dessa områden, men dess kraft kommer ytterst från engagerade människors frivilliga och ideella arbete.

Ojämn representation av kvinnor och män

I kapitel 1 framkom att en större andel män än kvinnor arbetar ideellt i idrottsföreningar. Vi visade också att en större andel kvinnor arbetar med administration eller praktiskt arbete, medan männen i högre utsträckning uppbär roller i styrelse och är ledare. Skillnader mellan män och kvinnor vad gäller i vilken mån de utför olika sysslor är ett välkänt fenomen i många delar av samhällslivet. Det är således inget unikt för idrottsrörelsen. Icke desto mindre kan skillnaderna mellan mäns och kvinnors ideella arbete inom idrottsföreningar utgöra en betydande utmaning för rörelsen som helhet.

Idrotten har som mål att främja gemenskap, glädje, demokrati och delaktighet för alla oavsett kön, etnisk, social bakgrund, etcetera.²⁷ Men med de mönster som vi i kapitel 1 har pekat på finns en risk att inte rörelsen till fullo tar till vara kvinnors och mäns resurser och perspektiv i alla delar av verksamheten. Detta kan både begränsa föreningarnas potential att utvecklas och hämma idrottens förutsättningar att vara en inkluderande arena där alla, oavsett kön, känner sig välkomna att bidra på lika villkor i alla delar av verksamheten. Att förstå och adressera dessa skillnader är därför betydelsefullt för idrottsrörelsens framtida utveckling. Vi vill därför i den här delen av kapitlet aktualisera några förklaringar och perspektiv på hur skillnaderna kan förstås.

Historiskt en manlig arena

En första förklaring till skillnaderna i ideellt arbete mellan kvinnor och män kan hänga samman med de *sociala normer* som styr vilka aktiviteter som anses ”lämpliga” för män respektive kvinnor. Historiskt finns det fog för att påstå att idrottsföreningar betraktats som en manlig arena, där fysisk styrka och tävling betonats, vilket kan ha förstärkt övervikten av män.²⁸ Kvinnor å andra sidan har traditionellt sett förväntats engagera sig i omsorgsorienterade aktiviteter, såsom socialt arbete eller välgörenhet, vilket avspeglar könsrollernas seglivade påverkan.²⁹ Forskare har pekat på att dessa normer även återspeglas i föräldraskapets roll.³⁰ En möjlighet är att män som engagerar sig ideellt i idrottsföreningar ofta gör det genom aktiviteter kopplade till sina barns deltagande i idrott. Rollen som tränare eller styrelsemedlem skulle med en sådan tolkning förstås som en förlängning av faderskapet, där män erbjuds en möjlighet att bidra till sina barns fritidsaktiviteter samtidigt som de stärker sin roll i det lokala samhället.

En annan förklaring till skillnaderna är tillgången till *resurser*. Vi vet från tidigare studier om informella insatser att kvinnor generellt sett lägger något mer tid på obetalt arbete utanför hemmet.³¹ Om detta gäller även för ideella inom idrottsrörelsen kan detta göra det svårare för kvinnor att engagera sig i tidskrävande roller, såsom att vara tränare eller styrelsemedlem i en idrottsförening. Vi kan också anföra ett perspektiv som tar utgångspunkt i den forskning som betonar de *sociala*

²⁷ Riksidrottsförbundets stadgar 2023.

²⁸ Norberg, J. R. (2004).

²⁹ Blennberger, E. m.fl. (Red.) (2004). *Genus och civilt samhälle*.

³⁰ Chalabaev, A. m.fl. (2013). ”The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise”. I *Psychology of Sport and Exercise*, vol. 14, nr. 2, s. 136–144.

³¹ Jegermalm, M. m.fl. (2012). ”Helpful citizens and caring families”. I *International Journal of Social Welfare*, vol. 21, nr. 4, s. 422–432.

nätverkens roll för våra sociala och politiska beteenden. Idrottsföreningar är ofta sociala miljöer, där nätverk spelar en avgörande roll för rekrytering till ideella uppdrag. Dessa nätverk kan vara könssegregerade, vilket kan göra att män lättare rekryterar andra män till ledarroller och kvinnor rekryterar kvinnor till roller inom administration och praktiska insatser. Såväl kvinnor som män kan därtill känna sig uteslutna från dessa nätverk om föreningens kultur präglas av traditionellt maskulina eller feminina värderingar, eller om det saknas förebilder inom olika positioner.

Könsskillnaderna har ingen enkel förklaring

Vi vill också betona att individuella intressen och preferenser naturligtvis också kan ha en roll för de mönster vi ser mellan kvinnor och män. Det är till exempel tänkbart att män och kvinnor av olika anledningar, inte minst socialisering, har olika intressen när det gäller hur de vill engagera sig ideellt inom idrottsrörelsen. Det är möjligt att betrakta idrott som en starkare social arena för män, medan kvinnor kan prioritera engagemang inom områden mer förankrade i egna erfarenheter eller värderingar, såsom utbildning, vård eller kultur. De mönster vi ser skulle därmed vara resultatet av vad som inom forskarsamhället kallas självselektion.

Att män är överrepresenterade i ideellt arbete inom idrottsföreningar och att män och kvinnor engagerar sig i olika sysslor är alltså ett komplext fenomen som inte kan reduceras till en enda förklaring. Det är troligtvis så att en kombination av exempelvis sociala normer, resurstillgång, rekryteringsmönster och självselektion förstärker varandra. Oavsett de bakomliggande orsakerna utgör skillnader i engagemangets omfattning och art mellan kvinnor och män dock en utmaning för idrottsrörelsen som pockar på uppmärksamhet.

Det ideella arbetets relativa minskning

Som vi resonerat om tidigare i detta kapitel finns det inom idrottsrörelsens organisationer, liksom inom andra organisationer i det svenska civilsamhället, en oro för att inte tillräckligt många kan tänka sig att arbeta ideellt. Om idrottsföreningar inte kan rekrytera fler till ideellt arbete blir det för få som måste utföra alla de arbetsuppgifter som krävs för att man ska kunna bedriva den verksamhet som planerats. Ledare och tränare som varit med länge berättar att de tidigare hann med att både träna laget och ta hand om praktiska frågor, men att den tid de kan lägga ned på sitt ideella arbete inte längre räcker för att hantera alla nya krav och uppgifter som tillkommit. När detta händer tolkas det ofta som att de ideella resurserna minskat, vilket gärna förklaras av att allt färre arbetar ideellt. Men att resurserna inte räcker för de arbetsuppgifter som måste göras kan också komma sig av att arbets-

uppgifterna ökar, när kraven på säkerhet och trygghet ökar, när laget eller föreningen ska utöka sin verksamhet, när det sociala sammanhang föreningen befinner sig i blivit mer utmanande eller när kommunen ställer nya krav på försäkringar och administration för att få använda idrottsanläggningar.

När krav och förväntningar från externa intressenter såsom kommun eller anhöriga ökar, eller när idrottsföreningens styrelse vill att verksamheten ska växa, får de som arbetar ideellt större arbetsuppgifter. Blir det då inte fler som arbetar ideellt kommer dessa resurser krympa relativt de ökade arbetsuppgifterna, vilket gör att det ideella arbetet uppfattas minska – och att de som arbetar ideellt blir frustrerade, eftersom de inte hinner med alla de insatser som måste göras.

Beroende av ideella krafters lojalitet och engagemang

Eftersom idrottsföreningar är ideella organisationer kan de inte lika enkelt som företag söka externa finansiärer eller ta upp lån. De kan heller inte som offentliga organisationer söka större budgetutrymme för att få resurser som gör att de kan anställa personal för att kunna expandera eller möta ökade krav. Så länge idrottsföreningar är ideella organisationer måste de framför allt förlita sig på sin viktigaste resurs, vilken är det ideella arbete som medlemmar, utövare och anhöriga bidrar med. För att människor ska arbeta ideellt kan inte deras insatser vara mer omfattande än vad de kan och vill bidra med. Det betyder att idrottsföreningar, liksom andra ideella organisationer, inte kan bedriva mer verksamhet än vad de har resurser till. Eller snarare, om idrottsföreningar bedriver mer, eller mer avancerad, verksamhet än vad de som arbetar ideellt förmår föröder de sin viktigaste resurs, nämligen den lojalitet och det engagemang som gör att människor arbetar ideellt.

Att vilja växa och utveckla verksamheten är naturligt för alla som verkar i organisationer, eftersom det ger energi och stolthet. Utmaningen för idrottsföreningar ligger i att acceptera att det är skillnad på ideella organisationer som är beroende av att de som arbetar ideellt får göra insatser på ett sätt som gör dem meningsfulla, och företag och offentliga organisationer som kan skapa resurser på annat vis. Föreningsidrottens utmaning är då att inte låna in det ideal om ständig tillväxt och effektivisering som präglar näringsliv och offentlig sektor, utan vila i att idrottsföreningar inte har större resurser än de människor som uppfattar att deras arbetsuppgifter är meningsfulla.

Avslutning

I detta kapitel har vi presenterat en rad utmaningar den svenska idrottsrörelsen står inför. Även om de presenterats var för sig finns det återkommande påminnelser i kapitlet om att de i många fall, och på många sätt, är relaterade till varandra. Utmaningarna förenas av den centrala betydelsen av ideellt arbete i idrottsorganisationerna. Även förväntningarna från samhället på att det ska finnas idrottsverksamhet för framför allt barn och unga är något som formar alla de utmaningar som vi har presenterat.

En del av utmaningen med professionalisering består i att medlemmars ideella arbete ersätts med avgifter, som gör att medlemmar kommer att likna kunder. En sådan utveckling vore problematisk, eftersom den skulle undergräva den legitimitet som kommer av det ideella arbetet och breda engagemanget. Denna utmaning har en tydlig koppling till utmaningen med att idrottsrörelsen i allt större utsträckning kommit att bli ett medelklassfenomen. Medelklassen kan klara av, acceptera, och kanske till och med föredra en utveckling där idealitet skiftas mot professionalitet. Detta riskerar dock leda till att endast medelklassen blir kvar i idrottsrörelsen, då de som inte klarar nya krav på att betala eller ge ekonomiska bidrag fasas ut.

Att idrottsrörelsen är beroende av att ha tillgång till ideellt arbete som resursbas är också en anledning till att den åldrande befolkningen och rörelsens åldersstruktur är en signifikant utmaning. Att en så stor del av de ideella insatserna i idrottsorganisationerna görs av medelålders personer med begränsad tid, men med pengar att röra sig med, är i sig en drivkraft för att uttrycka engagemang i pengar snarare än genom ideellt arbete. De äldre blir en allt större del av befolkningen, och om de också kan bli en allt större del av dem som arbetar ideellt inom idrottsrörelsen, skulle det ideella arbetet breddas och resursbasen öka.

Förutsättningarna för, och betydelsen av, det ideella arbetet varierar mellan olika delar av den stora idrottsrörelsen. De utmaningar som presenterats i detta kapitel har på så sätt olika betydelse för exempelvis stora och små idrottsorganisationer, organisationer i storstäder och landsbygder, eller organisationer verksamma med olika idrotter. Dessa många utmaningar är i sig en utmaning, om de ska mötas och lösas på förbunds nivå.

Att det finns ett slags ”genuskontrakt” inom föreningsidrotten, eftersom de ideella insatserna fördelas olika mellan kvinnor och män, är också en utmaning för idrottsrörelsen. Detta genuskontrakt tycks snarare konservera och förstärka de könsroller idrotten ska motverka. Dessutom är de ideella insatserna inte sällan rangordnade.

Det uppfattas vara mer betydelsefullt att sitta i styrelsen eller träna laget än att skjutsa barn och tvätta matchtröjor. Om idrottsrörelsen kunde motverka det genuskontrakt som nu råder och visa att alla insatser behövs, skulle alla de uppgifter de som arbetar ideellt utför inom idrottsrörelsens organisationer blir lika tillgängliga och attraktiva för kvinnor och män.

Idealet om att verksamhet ska växa och bli bättre kan effektivisera och förbättra företag och offentliga organisationer, men för idrottsföreningar kan det vara en utmaning. Eftersom de flesta idrottsföreningars främsta resurs är ideellt arbete kan de inte expandera eller höja kvaliteten mer än vad de som arbetar ideellt förmår, annars föröder de sitt "ideella kapital". Utmaningen blir då att acceptera att en idrottsförening inte har större resurser än det arbete de ideella är beredda att utföra.

Idrottens utmaningar – hela civilsamhällets problem

Dessa utmaningar går som sagt in i varandra, då de alla kretsar kring det ideella arbetet i idrottsrörelsens organisationer. Det tål att upprepas att dessa utmaningar inte är unika för just idrottsrörelsens organisationer. De dilemman och problem idrottsföreningar står inför delar de med många andra organisationer i det svenska civilsamhället. Men eftersom föreningsidrotten är ett så pass omfattande fenomen i det svenska civilsamhället, blir ett intresse för det ideella arbetet inom idrotten också ett bidrag till diskussionen om hur det svenska civilsamhället kan rustas för de utmaningar det står inför.

Referenser

- Altermark, N., Johansson, H. & Stettin, S. (2023). "Shaping civil society leaders: Horizontal and vertical boundary work in Swedish leadership training programmes". I *Voluntas*, vol. 34, nr. 5, s. 1025–1035.
- Blennerger, E., Habermann, U. & Jeppsson Grassman, E. (Red.) (2004). *Genus och civilt samhälle*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Cervenka, A. (2022). *Girig-Sverige: Så blev folkhemmet ett paradiset för de superrika*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Chalabaev, A., Sarrazin, P., Fontayne, P., Boiché, J., & Clément-Guillotin, C. (2013). "The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise: Review and future directions". I *Psychology of Sport and Exercise*, vol. 14, nr. 2, s. 136–144.
- Cras, P. (2017). *Landsbygdssamhällets medborgarskap: En studie av organisering av service och infrastruktur i gränslandet mellan det ideella, kommersiella och politiska*. Uppsala: Sveriges lantbruksuniversitet.
- Einarsson, T. & Hvenmark, J. (2013). "Efter medlemskapet? Engagemang och föreningsliv för en ny tid". I F. Wijkström (Red.), *Civilsamhället i samhällskontraktet: En antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.
- Ekström von Essen, U. (2003). *Folkhemmets kommun: Socialdemokratiska idéer om lokalsamhället 1939–1952*. Doktorsavhandling. Stockholm: Stockholms universitet.
- von Essen, J. & Wallman Lundåsen, S. (2016). *Ideellt arbete inom idrottsrörelsen*. Riksidrottsförbundets FoU-rapporter 2016:3.
- Finanspolitiska rådet (2024). *Ekonomisk ojämlikhet i Sverige: Översikt av fakta och framtidsutmaningar*. Stockholm: Finanspolitiska rådet.
- Hedenborg, S. (2012). "Barnet och det idrottande barnet". I J. Hvenmark (Red.), *Är idrott nyttigt? En antologi om idrott och samhällsnytta*. Stockholm: SISU idrottsböcker.
- Hvenmark, J. (2012). *Är idrott nyttigt? En antologi om idrott och samhällsnytta*. Stockholm: SISU idrottsböcker.
- Jegermalm, M. & Grassman, E. J. (2012). Helpful citizens and caring families: Patterns of informal help and caregiving in Sweden in a 17-year perspective. I *International Journal of Social Welfare*, s. 21, nr. 4, s. 422–432.

Jenkin, C. R., van Uffelen, J. G. Z.; O'Sullivan, G., Harvey, J., Eime, R. M. & Westerbeek, H. (2021). Marketing up the wrong tree? Organisational perspectives on attracting and/or retaining older adults in sports. I *Frontiers in Sports and Active Living*, vol. 3, s. 1–14.

Jenkin, C. R., Eime, R. M., Westerbeek, H., O'Sullivan, G., & van Uffelen, J. G. Z. (2016). "Are they 'worth their weight in gold'? Sport for older adults: Benefits and barriers of their participation for sporting organisations". I *International Journal of Sport Policy*, vol. 8, nr. 4, s. 663–680.

Lie Andersen, P. & Bakken, A. (2019). "Social class differences in youth's participation in organized sports: What are the mechanisms?". I *International Review for the Sociology of Sports*, vol. 54, nr 8, s. 921–937.

Mellkvist, J. (2022). *Policy professionals in civil society organizations: Struggling for influence*. Huddinge: Södertörns högskola.

Norberg, J. R. (2004). *Idrottens väg till folkhemmet: Studier i statlig idrottspolitik 1913–1970*. Stockholm: SISU idrottsböcker.

Norberg, J. R. (2012). "Idrottens föränderliga samhällsnytta". I J. Hvenmark (Red.), *Är idrott nyttigt? En antologi om idrott och samhällsnytta*. Stockholm: SISU idrottsböcker.

Norberg, J. R. & Redelius, K. (2013). "Idrotten och kommersen: Marknaden som hot eller möjlighet?" I F. Wijkström (Red.), *Civilsamhället i samhällskontraktet: En antologi om vad som står på spel*. Stockholm: European Civil Society Press.

Putnam, R. (2016). *Our kids: The American dream in crisis*. New, York, NY: Simon & Schuster.

Riksidrottsförbundet (2024). *2023 Idrotten i siffror*. Stockholm: Riksidrottsförbundet.

Riksidrottsförbundets stadgar 2023.

Robertsson, K. (2021). *Mellan civilsamhälle och folkrörelse: Ett aktörsperspektiv på rekrytering och organisering av medborgerligt engagemang*. Stockholm: Ersta Sköndal Bräcke högskola.

Seippel, Ø. (2002). "Volunteers and professionals in Norwegian sport organizations". I *Voluntas*, vol. 13, nr. 3, s. 253–270.

Vamstad, J. (2007). *Governing welfare: The third sector and the challenges to the Swedish welfare state*. Sundsvall: Mittuniversitetet.

Watts, P., Webb, E. & Netuveli, G. (2017). "The role of sports clubs in helping older people to stay active and prevent frailty: A longitudinal mediation analysis". I *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, vol. 14, nr. 95, s. 1–9.

Wijkström, F. & Einarsson, T. (2006). *Från nationalstat till näringsliv: Det civila samhällets organisationsliv i förändring*. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm.

Wijkström, F. & Lundström, T. (2002). *Den ideella sektorn: Organisationerna i det civila samhället*. Stockholm: Sober Förlag.